

e-ISSN: 2619-9114

December / Aralık 2024, Volume / Cilt 8, Issue / Sayı 2

Bûsirî'nin Bürde Kasîdesi ile Nâbî'nin Na'tında Allah Resulü'nün Vasıfları

The Qualities of The Prophet Muhammad in Bûsirî's Qasida Al-Burda and Nâbî's Na't

Nurettin ERTEKİN

Dr., Hakkari Üniversitesi, Yazı İşleri Müdür Vekili (İslam Araştırmaları), Hakkari, Türkiye
Dr., Hakkari University, Acting Chief of Administrative Affairs (Islamic Studies), Hakkari,
Turkey

nurettin.ertekin@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2744-0447>

Article Information / Makale Bilgisi

Citation / Atıf: Ertekin, Nurettin. "Bûsirî'nin Bürde Kasîdesi ile Nâbî'nin Na'tında Allah Resulü'nün Vasıfları". *Batman Akademi Dergisi* 8/2 (Aralık 2024), 191-216

Doi: <https://doi.org/10.58657/batmanakademi.1550036>

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 14.09.2024

Accepted / Kabul Tarihi: 30.10.2024

Published / Yayın Tarihi: 31.12.2024

Pages / Sayfa: 191-216

Plagiarism / İntihal:

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Öz: Bir edebî tür olan na't, Allah Resulü'nü metheden şiirler olarak Türk ve İslam edebiyatında büyük bir öneme sahiptir. Müslüman şair ve ediplerin manzum ve mensur eserlerinde Allah'a münacattan sonra Allah Resulü'nü metheden bölümler yer alması edebî bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, Allah Resulü için yazdığı şiirlerle meşhur olan Arap edebiyatı şairlerinden Bûsîrî'nin *Kasîdetü'l-bürde* adlı na'tı ile Türk edebiyatında hîkemî şiirin öncüsü kabul edilen Nâbî'nin divanında yer alan *ilk na'tı* karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Nitel bir araştırma olan bu çalışma literatür taraması yöntemini benimsemiş ve her iki şairin na'tında geçen Allah Resulü'nün vasıfları ile kendini sınırlandırmıştır. Karşılaştırmalı edebiyat alanına giren bu çalışmanın araştırma problemi; Nâbî'nin Bûsîrî'den etkilenip etkilenmediğidir. Çalışmanın girişinde bir edebî tür olan na't üzerinde kısaca durulmuştur. Birinci bölümde şairlerin kısa hayatları ile incelenen şiirlerin biçimsel özellikleri ele alınmıştır. Çalışmanın esas bölümünü teşkil eden ikinci bölümde her iki şairin na'tında Allah Resulü'nün vasıfları; beşerî ve manevi vasıflar olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir. Sonuçta görüldü ki Nâbî, na'tında Bûsîrî'den daha fazla Allah Resulü'nün vasıflarını dile getirmiştir. Her iki şairin na'tında Allah Resulü'nün ortak vasıfları ele alınmış olsa da Nâbî'nin na'tında Bûsîrî'nin etkisi tespit edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Klasik Arap Edebiyatı, Karşılaştırmalı Edebiyat, Na't, Allah Resulü'nün Vasıfları, Bûsîrî, Nâbî.

Abstract: Na't, a literary genre, has a great importance in Turkish and Islamic literature as poems praising the Prophet Muhammad. In the verse and prose works of Muslim poets and writers, it is a literary tradition to include chapters praising the Messenger of Allah after the invocation to Allah. This study comparatively analyses the na't called *Qasida Al-Burda* of Bûsîrî, one of the poets of Arabic literature who is famous for his poems written for the Prophet Muhammad, and the first na't in the diwan of Nâbî, who is considered the pioneer of wisdom poetry in Turkish literature. This study, which is a qualitative research, has adopted the literature review method and limited itself to the qualities of the Prophet Muhammad in the na't of both poets. The research problem of this study, which falls within the field of comparative literature, is whether Nâbî was influenced by Bûsîrî. In the introduction of the study, na't, a literary genre, is briefly discussed. In the first chapter, the short lives of the poets and the formal characteristics of the poems analysed are discussed. In the second part, which constitutes the main part of the study, the qualities of the Prophet Muhammad in the na't of both poets are analysed under two subheadings: spiritual qualities and human qualities. As a result, it was seen that Nâbî expressed the qualities of the Prophet Muhammad more than Bûsîrî in his na't. Although the common qualities of the Prophet Muhammad are discussed in both poets' na't, the influence of Bûsîrî on Nâbî's na't was not detected.

Keywords: Classical Turkish Literature, Classical Arabic Literature, Comparative Literature, Na't, Qualities of the Prophet Muhammad, Bûsîrî, Nâbî.

Giriş

Müslüman milletlerin şair ve yazarlarının manzum ve hatta mensur eserlerine baktığımızda şu sonuca ulaşıyoruz. Daima besmele ve Allah'a münacattan sonra Allah Resulü'nü methetmek için bir bölüm ayrılmıştır. Dinî ve edebî terimlerle *Besmele*, *Hamdele* ve *Salvele* denilen bu bölümlerin¹ edebî ve ilmî metinlerde yer alması İslamî ve edebî bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Arapça bir kelime olan na't; sıfat, nişan ve vasıf anlamına gelmektedir. Na't, sözlüklerde; bir şeyi kendisinde olan bir özelliği ile övmek ve övmeye mübalağa etmek diye tarif edilmiştir.² Edebî bir terim olarak na't; Allah Resulü'nü metheden şiirlerin genel adıdır.³ Na't, haddizatında methiyenin bir türüdür. İbn-i Reşîk el-Kayrevânî şiiri konulara göre methiye, hiciv, mersiye ve aşk olarak tasnif eder.⁴ Arap edebiyatının bu tasnifini olduğu gibi Fars edebiyatında da görmek mümkündür.⁵ Bu nedenle Arap ve Fars edebiyatında na't methiyenin altında yer almaktadır. Türk edebiyatında ise na't, ayrı bir şiir türü olarak methiye ile beraber yan yana durmaktadır.⁶

Allah Resulü'nü methetme ve övme uzun ve süregelen bir geçmişe sahiptir. Allah Resulü daha hayatta iken başlayan ve günümüze kadar süregelen edebî bir gelenek olarak önemini korumaktadır. Günümüzde de devam eden Allah Resulü'nü övme, Allah Resulü'nün her Müslümanın hayatında manevi olarak bulunduğunu göstermektedir. Allah Resulü'nün Müslümanların yaşamında manevi olarak bulunması, onun risaletinin canlı olduğunu ve Müslümanların Allah Resulü'nü üsve-i hasene, rol model olarak gördükleri ile açıklanabilir. Allah Resulü'nün manevi ve beşerî hasletlerinin işlendiği na'tlar ve bu hasletlerin şiirsel bir anlatımla nesillere aktarımı, yeni nesillerin Allah Resulü'nü tanıma ve kendilerini örnek almada büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde Allah Resulü'nde bulunan vasıfların değişik şekillerde işlendiği şiirler Müslüman milletlerin ekser şairlerinin şiirlerinde de görmek mümkündür.

Bu çalışma, Arap edebiyatı şairlerinden Bûsîrî'nin İslam âleminde büyük şöhrete sahip *Kasîdetü'l-Bürde*'si ile Türk edebiyatının önemli şairlerinden Nâbî'nin divanının ikinci kasidesinde dile getirilen Allah Resulü'nün vasıflarını karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Karşılaştırmalı edebiyatta farklı dil ile yazılan iki eserin karşılaştırmasındaki amaç iki eserin birbiri üzerine olan etkisinin olup olmadığını ortaya çıkartmaktır. Bürde Kasidesi'nin üç önemli özelliğinden biri olan kendisinden sonra yazılan bütün na'tları etkilemesi,⁷ her iki şiirin kaside nazım biçimi ile yazılmış olmaları, beyit sayılarının birbirine çok yakın olmaları (Bürde 160 beyit, Nâbî'nin na'tı 163 beyit) Nâbî'nin Bûsîrî'den etkilenip etkilenmediği sorunsalını oluşturmaktadır. Dolayısı ile bu çalışmanın ana sorusu; Nâbî'nin Allah Resulü'nün vasıflarını na'tında işlerken Bûsîrî'den etkilenip etkilenmediğini ortaya çıkarmaktır. Nitel araştırma ve literatür taraması yöntemini benimseyen bu çalışma üç hususla kendini sınırlandırmıştır. Her

¹ Metinlerde Besmele, Hamdele ve Salvele hakkında ayrıntılı bilgi için bk: Veyis Değirmençay, "Nizâmî-i Gencevî'de Besmele, Hamdele ve Salvele", *A Journal of Iranology Studies*, 19, (2023), 27-39.

² Ebü'l-Fazl Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrrem b. Menzûr el-İfrikî el-Mısırî, *Lisânu'l-Arab*, (Beyrut: Dâru's-Sadr, 1993), 2/99.

³ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992), 257.

⁴ İbn-i Reşîk el-Kayrevânî, *el-'umdetü fi Mehasini's-şî'rî ve Adabihî*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001), 283.

⁵ Fars edebiyatında şiir türleri için Bk. Mansûr Ristgâr Fesâyî, *Envâ-i Şi'r-i Fârsî*, (Tahrân: İntişârât-i Nuvid, 1380), 170.

⁶ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 257.

⁷ Zekî Mûbârek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye Fi'l-Edebi'l-'Erebi*, (Mısır: Daru'l-Hüccetü'l-Beyda 1345), 141.

iki şairin divanında bulunan birer kaside, bu kasidelerde sadece Allah Resulü'nün vasıflarının ele alınması ve vasıfların fikrî kaynaklarına değinilmemesi bu çalışmanın sınırlarını oluşturmaktadır.

Bûsîrî'nin Bürde Kasidesi üzerine bir kütüphaneyi dolduracak kadar ilmî ve akademik çalışma yapılmış; Türkçe, Farsça, Malayca, Urduca, Peştuca, İngilizce, Almanca, Fransızca, Grekçe, İtalyanca, İspanyolca⁸ ve Kürtçe⁹ gibi doğu ve batı dillerine çevrilmiştir. Yapılan bu çalışmalar üzerine akademik tez¹⁰ ve kitaplar¹¹ hazırlanmıştır. Nâbî, bu konuda Bûsîrî kadar şanslı değildir. Nâbî'nin incelediğimiz na'tı üzerine çok fazla akademik çalışma yapılmamıştır.¹² Karşılaştırmalı edebiyat açısından baktığımızda Bürde Kasidesi birkaç karşılaştırmalı çalışmaya konu olsa da¹³ Nâbî'nin na'tı karşılaştırmalı olarak incelenmemiştir. Dolayısı ile bu çalışma Bûsîrî'nin kasidesi ile Nâbî'nin kasidesinde geçen Allah Resulü'nün vasıfları üzerine yapılan ilk karşılaştırma olma noktasında önem taşımaktadır.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairlerin kısa hayatları ve incelemeye konu kasidelerin biçim özellikleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde her iki kasidede geçen Allah Resulü'nün vasıfları ele alınarak karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Sonuçta Bûsîrî'nin Nâbî üzerinde – incelenen kasideler bazında – bir etkisine rastlanılmamıştır.

⁸ Ebubekir Sıdık Şahin, Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümelere, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997), VI.

⁹ Yaptığımız çalışmada Eski Cizre Müftüsü Melâ Mahmut Bilge tarafından Bürde Kasidesi'nin manzum çeviri ve şerhinin yapıldığı ancak bu şerh ve tercümenin bitmediği anlaşılmıştır. Bilge'nin bu manzum çevirisini Melâ Ali Bakustanî'nin tahmis ettiği bilinmektedir. Bk: Mehmet Zahir Ertekin, *Dîwançeyâ Baqustanî (Metn ü Lêkolîn)*, (Van: Lorya, 2015), 61-64. Melâ Zâhid Zeherî tarafından *Burdîya Kurdîya* ismiyle manzum tercümesi yapılmış, ancak bu çalışma basılmamıştır. Bk: Nurettin Ertekin, "Nazim û Şa'ir Mela Zahid Zeherî: Jîyan, Berhem û Kesayetiya Wî ya Edebi" *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, 11, (2020/1), 123-124. Abdürrahim İnanç tarafından Bürde Kasidesi'nin manzum çevirisi ve şerhi yapılmış ve bu çalışma yayınlanmıştır. Bk: Abdürrahim İnanç, *Qesîdeya Burde*, (Van: Peyvend, 2022).

¹⁰ Türkiye'de Bürde üzerine yapılan çalışmaları inceleyen tez için Bk: Şahin, "Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümelere", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997).

¹¹ Arap edebiyatında Bürde üzerine yapılan çalışmalar için Bk: Mûbârek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye Fi'l-Edebi'l-'Erebi*, 161-170.

¹² Yaptığımız çalışmada Nâbî'nin incelediğimiz na'tı üzerine tek bir müstakil çalışma tespit edilmiştir. Emine Yeniterzi tarafından yapılan bu çalışmanın tematik bir çalışma olduğu görülmüştür. Bk: Emine Yeniterzi, "Nâbî Dîvânı'ndaki İlk Na't-i Şerif", *Vefatının 300.Yıldönümünde Şair Nâbî Sempozyumunu Bildirileri Kitabı*, (Ankara: AKDTYK Atatürk Kültür Merkezi, 2014), 119-143. Kevser Gökçeli ve Ekrem Bektaş'ın çalışmalarında ise incelediğimiz na'tın bazı beyitleri ele alınmıştır. Bk: Kevser Gökçeli, "Hz. Peygamber'i Nâbî'nin dilinden okumak ve şairlerinde geçen Esmâ-i Nebî'ye epitet kavramı açısından bakmak", *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(2022), 875-917.; Ekrem Bektaş, "Nâbî'nin Şiirlerinde Hz. Muhammed Sevgisi", *I. Kutlu Doğum Sempozyumu "Hz. Peygamber ve İnsan Sevgisi" Bildirileri Kitabı*, Ed: Musa K. Yılmaz, (Şanlıurfa: 20-22 Nisan 2007), 359-371.

¹³ Yaptığımız çalışmada Bürde Türkiye'de iki karşılaştırmalı çalışmaya konu olmuştur. Bir çalışmada Bürde Kasidesi Arif Nihat Asya'nın na'tı ile tematik bir karşılaştırmadır. Bk: Mehmet Şahin Yavuzer, "Bûsîrî'nin Kasîdetü'l-bürde'si ile Arif Nihat Asya'nın Naat Şiiri Üzerine Tematik Bir Karşılaştırma". *Gazi Türkiyat*, 33, (2023), 61-80. Diğer çalışma da ise Bürde, Kaside-i Bür'e ve Su Kasidesi ile mukayese edilmektedir. Bk: İbrahim Halil Şahin, *Kaside-i Bürde, Kaside-i Bür'e ve Su Kasidesi (Metin-Mukayese-Tahlil)*. (İzmir: İrfan Kültür Eğitim Derneği Yayınları), 1995. Fars edebiyatında ise Bürde üzerinde bir karşılaştırma tespit ettik. Bu çalışmada Sa'dî-i Şîrâzî'nin şiirlerinde Allah Resulü'nün sevgisi Bürde ile mukayese edilmektedir. Bk: Hacer Pülâtçeng, Berresi-yi Tetbiki Medâyh-i Nebvî Der Şi'ri Sa'dî-i Şîrâzî ü Kaside-i Burde-i Bûsîrî, *Heftemin Hümayiş-i Pizuheşhay-i Zeban ü Edebiyat-i Farsi*, 7, (1392), 304-315.

1. Bûsîrî ve Nâbî'nin Hayatı ve Kasidelerin Biçim Özellikleri

1.1. Bûsîrî

Adı Ebu Abdillâh Şerefüddîn Muhemmed b. Sâ'id b. Hammâd b. Muhsin Senhâcî'dir. Hicri 608 yılında (Miladi 1212) Mısır'ın Behnesâ şehrine bağlı Delâs veya Behşim'de doğmuştur.¹⁴ Annesinin Bûsîrîli, babasının Delâslı olması¹⁵ nedeni ile *el-Delâsîrî* nisbesini kullansa da *Bûsîrî* nisbesiyle meşhur olmuştur.¹⁶ Mısır'da doğup büyüyen Bûsîrî'nin aslen Mağripli olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır.¹⁷

Döneminin kültürü ile yetişen Bûsîrî, eğitimine Kur'an-ı Kerim'i öğrenmekle başlar. Daha sonra Şeyh Abdürrezzak Camii'nde İslâmî ilimleri öğrenir. Burada sarf, nahiv, aruz, edebiyat, tarih ve siyer öğrenir. Daha sonra tasavvufa yönelen Bûsîrî, Şâzelîye tarikatına intisap ederek Şâzelîye tarikatının halifelerinden Ebü'l Abbas Ahmed el-Mürsi'den istifade eder.

Bir süre devlet işlerinde çalışan Bûsîrî, Kahire ve İskenderiye'de çocuklara Kur'an öğretmek için yer açar ve şiirle uğraşır.¹⁸ Ölüm tarihi hakkında kaynaklarda hicri 694, 695 ve 696 (1296) yılı geçmektedir. İskenderiye'de vefat eden Bûsîrî, Mükettem mezarlığında İmam-i Şafi'î'ye yakın defnedilir.

Bûsîrî, her ne kadar iyi bir hattat, muhaddis, fakih ve Kur'an kârisi olsa da daha çok şiirleri ile tanınmıştır. Özellikle Hazret-i Peygamber'e yazdığı na'tları onun ünlü olmasını sağlamıştır. Şiirlerinde bulunan insicam, sözlerin uyumu, üslubunun latif olması onu diğer şairlerden ayıran özelliklerin başında gelmektedir.

1.2. Kasîdetü'l-Bürdenin Biçim Özellikleri

Bûsîrî'nin *el-Kevâkibü'd-dürriye fî medhi hayri'l-beriyye* adını verdiği ancak *Kasîdetü'l-Bürde* olarak tanınan şiir, adından da anlaşılacağı gibi kaside nazım biçimiyle yazılmıştır. Kasideler; konu, kafiye ve redif kullanımına göre isimlendirilmektedirler.¹⁹ *Kasîdetü'l-Bürde*'nin ana konusu Hazret-i Peygamber'in övgüsü olduğu için *medîhe* veya başka bir deyişle *methiyedir*. Şiirde redif olmadığı için bu konuda isim almamaktadır. Şiirin kafiyesinde revî harfi *mîm* (م) olduğu için *Kasîde-i Mîmîye*dir.²⁰ Edebî tür olarak Hazret-i Peygamber'i övdüğü için na'ttır. Beyit sayısı muhtelif kaynaklarda 160, 161, 162 ve 163 olarak geçmektedir.

¹⁴ Halil b. Aybek el-Sefedî, *el-vâfi bi'l-vefeyât*, (Beyrut: Daru'l- İhyâu't-turâsu'l- 'Erebî, 1420), 3/111.; Celalüddîn Abdürrahman es-Süyûtî, *Husnu'l Muhâdire fî Tarîh-i Mısır ve'l-Kâhire*, Tehkik: Muhemmed Ebü'l-Fedl İbrahîm, (Mısır: Daru'l- İhyâu'l-kütübu'l-'Erebîyye, 1387), 1/570.; İbn 'Umâd el-'Ekrî, *Şezerâtü'z-Zeheb fî Ehbârî Min Zeheb*, (Dimeşk: Darü İbnî Kesîr, 1399), 5/432.; Yakût Hemevî, *Mu'cemü'l-Büldan*, (Tahran: Çap-i Ofset, 1965), 2/582.; Bûsîrî, *Dîvânü'l-Bûsîrî*, Şerh: Ahmed Hasan Besic, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415), 5.

¹⁵ Mahmut Kaya, "Bûsîrî, Muhammed b. Sa'id", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/busiri-muhammed-b-said> (26.08.2024).

¹⁶ Bûsîrî, *Dîvânü'l-Bûsîrî*, s 5.

¹⁷ Bûsîrî, *Dîvânü'l-Bûsîrî*, s 5.

¹⁸ 'Umer Firûh, *Tarihü'l-Edebü'l-'Erebî*, (Beyrut: Daru'l-İlmî Li'l-Melayîyîn, 1989), 3/674

¹⁹ Nasır Nîkobaht, *Envâ-i Şi'r-i Fârsî*, (Tahran: Semt, 1389), 59-61; Fesâyî, *Envâ-i Şi'r-i Fârsî*, 373-378; Celeleddîn Humâyî, *Funûn-i Belâğât ü Sinâ'at-i Edebî*, (Kum: Çaphâne-i Sitâre 1373), 76-81.

²⁰ Belagat kitaplarında kasidelerin kafiyelerine göre adlandırılmaları noktasında şöyle tanımlama yapılmıştır. Bir kaside ve şiir parçasının kafiyesinde bulunan revî harfi *mîm* ise kaside-i *mîmîye*, revî harfi *lam* ise Kaside-i *lâmîye*, revî harfi *nûn* ise kaside-i *nûnîye* diye isimlendirilir. Konu hakkında daha fazla bilgi için bk: Emil Bedî'

Kasîdetü'l-Bürde üzerinde şerh yazan şarihler ve araştırmacılar, kasideyi on bölüm şeklinde şerh etmiş ve incelemişlerdir.²¹ Bu bölümler sırasıyla; Hazret-i Peygamber'e duyulan aşk ve özlem, nefsin keyfiyeti ve terbiyesi, Hazret-i Peygamber'in övüldüğü beyitler, Hazret-i Peygamber'in dünyaya teşrifleri, Hazret-i Peygamber'in duasının bereketi (mucizeleri), Kur'an-i Kerim'in vasıfları, Hazret-i Peygamber'in miracı, Hazret-i Peygamber'in cihadı, istiğfar ve şefa'at isteme ile dua ve vesile bölümleridir.

1.3. Nâbî

Şiir ve manzumelerinde kullandığı Nâbî mahlası ile tanınan 17. yüzyılın önde gelen şairin asıl adı Yusuf'tur. 1642 yılında Urfa'da doğmuştur. Çocukluğu ve yirmili yaşlarda İstanbul'a gelinceye kadar Urfa'daki hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır.²² Urfa'nın Hacı Gaffarzâde²³ veya Karakapıcılar²⁴ ailesine mensup olduğu, babasının adının Seyit Mustafa olduğu, dolayısıyla soyunun seyit olduğu kaynaklarda belirtilmiştir.²⁵

Aldığı eğitim hakkında elimizde bilgi bulunmayan Nâbî'nin Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça bildiği şiirlerinden anlaşılmaktadır. Yine eserlerine baktığımızda dinî literatüre hâkim olduğu görülmektedir. Yazı yazma konusunda kabiliyetli olması nedeni ile Urfa'daki devlet görevlileri tarafından İstanbul'a gitmeye teşvik edildiği söylenmektedir.²⁶

İstanbul'a gelen Nâbî, burada Musâhip Mustafa Paşa'nın (1640-1685)²⁷ himayesine girer ve divân kâtibi olur. 1678 yılında hacca giden Nâbî, hac dönüşü Mustafa Paşa'ya kethüdâlık yapar. Musâhip Mustafa Paşa'nın ölümünden sonra Halep şehrine yerleşir, burada evlenir.²⁸ Halep'te geçirdiği sürede Şam Defterdarlığı görevini talep ettiği ve Şam defterdarı olarak atandığı arşiv kaynaklarından anlaşılmaktadır.²⁹ 1710 yılında tekrar İstanbul'a dönen Nâbî, 12 Nisan 1712'de 70 yaşında vefat eder ve Karacaahmed Mezarlığı'na defnedilir.³⁰

Yaşadığı dönemde *Şeyhu's-Şu'ârâ* (Şairlerin Şeyhi) olarak anılan,³¹ klasik Türk edebiyatında *Hikemî* şiir tarzının öncüsü kabul edilen Nâbî, üretken bir şair olup manzum ve mensur 10 eser geride bırakmıştır. Kendisinde bulunan şairlik kabiliyeti ondan sonra gelen şairler tarafından dile getirilmiş, kendisinden sonra gelen şairleri etkilemesi yönüyle de bir

Yâkûb, *el-Mu'cemu'l-mufassal fi 'ilmi'l-'Arûzî ve'l-kâfiye ve funûni's-şi'rî*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1411), 388.

²¹ Bürde Kasidesi'ni bölümlere ayırarak inceleyen bazı eserler için bak: Mûbârek, *el-Medâihu'n-Nebevîyye Fi'l-Edebi'l-'Erebî*, 151-160; Ali b. Hasan Zevârî, *Medihetnâme-yi Vahiy*, (Kûm: Mecme'ê Zehâir-i İslâmî, 1394); İlhan Armutçuoğlu, *Kasîde-i Bürde*, (İstanbul: Erkam Yayınları, 2009); İnanç, *Qesîdeya Burde*, (Van: Peyvend, 2022).

²² Ali Fuat Bilkan, *Nâbî, Hayatı-Sanatı- Eserleri-Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 6. Baskı, 2018), 9.

²³ Ramazan Ötkün, "Dinî ve Tasavvufî Yönden Nâbî Divanı'nın Tahlili", *Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslâm Tarihi Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslâm Edebiyatı Bilim Dalı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, (Bursa: 2003), 11.

²⁴ Abdülkadir Karahan, "Nâbî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nabi> (28.08.2024).

²⁵ Mahmut Kaplan, *Hikmet Şairi Yûsuf Nâbî*, (Ankara: Şanlıurfa Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Şehir Kitaplığı Dizisi: 15, Tarihsiz), 11.

²⁶ Bilkan, *Nâbî, Hayatı-Sanatı- Eserleri-Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, s 10.

²⁷ Musâhip Mustafa Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkn: Sami, Ağaoğlu, "Musahip Mustafa Paşa Vakfı". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, (2004), 377-399.

²⁸ Bilkan, *Nâbî, Hayatı-Sanatı- Eserleri-Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, s 14-16.

²⁹ Mahmut Kaplan, "Arşiv Belgelerine Göre Nâbî", *Vefatının 300. Yıldönümünde Şair Nâbî Sempozyumu Bildirileri*, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 439, Bilimsel Toplantılar: 58 2014),19-24.

³⁰ Bilkan, *Nâbî, Hayatı-Sanatı- Eserleri-Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, s 17-18.

³¹ Ahmet Özer, *Türk Edebiyatında Naatler*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2008), 188.

ekol olarak kabul edilmiştir. Şiirlerindeki ifade rahatlığı, kelimeleri ustaca kullanması üslubunun ayırt edici özelliklerinin başında gelmektedir.³²

1.4. Nâbî'nin Na'tının Biçim Özellikleri

Divanında yedi na't bulunan Nâbî'nin incelenecek na'tı kaside nazım şekliyle yazılmıştır. 163 beyitten oluşan na't, aruz vezninin remel bahri, remel-i müsemmen-i mahbûn-ı mahzûf kalıbı ve Fâ'ilâtün, Fe'ilâtün, Fe'ilâtün, Fe'ilün vezni ile yazılmıştır. Kasidede redif kullanılmamış, kafiye kullanılmıştır. Kullanılan kafiyenin revî harfi *dal* olduğu için bir *Kasîde-i Dâliye* olarak adlandırılabilir.

Nâbî'nin bu na'tını daha önce müstakil bir çalışma konusu yapan Emine Yeniterzi, na'tı 13 konu başlığı altında incelemiştir.³³ Ancak na'tta işlenen konular şiirde dağınık bir şekilde işlenmiştir. Dolayısı ile na'tı konu bakımından bir tasnife tutmak mümkün olsa da bölümlere ayırarak incelemek mümkün görünmemektedir.

2. Şiirlerin Muhteva (Allah Resulü'nün Vasıfları) Bakımından İncelenmesi

Allah Resulü'nün peygamber olması hasebiyle manevi, insan olması yönüyle de maddi vasıflara sahiptir. Maddi hayat ile ilgili meselelerde diğer insanlar ile ortak özelliklere sahiptir. Ancak manevi yönüyle onunla diğer insanlar arasında büyük farklar vardır ki Allah Resulü'nün bütün ehemmiyet ve imtiyazı burada saklıdır. Allah Resulü'nün Hâlik ile mahlûk arasında vasıta olması, insanlara üsve ve rol model olması manevi yönüyle alakalıdır. Bu nedenle biz Allah Resulü'nün vasıflarını maddi ve manevi olmak üzere iki başlık altında değerlendirdik.

2.1. Allah Resulü'nün Manevi Vasıfları

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Allah Resulü'nün manevi vasıfları risâleti ile alakalı vasıflardır. Allah Resulü'nün diğer peygamberler ile alakalı vasıfları ile mucizelerini de birer alt başlık olarak manevi vasıflar kapsamında incelendi.

2.1.1. Allah Resulü'nün Risâlet'i ile İlgili Vasıfları

2.1.1.1. Dünyanın Allah Resulü İçin Yaratılması

Her iki şair de dünyanın Allah Resulü için yaratıldığını dile getirmişler.³⁴

وَكَيْفَ تَدْعُو إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةً مَنْ لَوْلَا لَمْ تَخْرُجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ

"Dünyanın kendisi için yaratıldığı birisi mümkün müdür ki ihtiyaçları için dünyaya meyl etsin." (B. 33)

Şâh-ı levlâk gibi hısn-ı hasînüm var iken

Ne bu sûziş bu güdâziş ne bu âh u feryâd

³² Bilkan, *Nâbî, Hayatı-Sanatı- Eserleri-Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, s 19-30; Kaplan, *Hikmet Şairi Yûsuf Nâbî*, s 29-44.

³³ Yeniterzi, "*Nâbî Dîvânı'ndaki İlk Na't-i Şerif*", 121-142.

³⁴ Bûsîrî'nin kasidesi için, Muhammed Yahya el-Helu, *el-Bürdetu, Şerhen ve İ'rabun ve Belağaten*, (Dimeşk: Darı'l-Beyrûtî, 2005). Nâbî'nin na'tı için Ali Fuat Bilkan, *Nabi Divanı*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2011), 1/11-26. Esas alınmıştır. Örnek beyitler Türkçe açıklamadan sonra şairin adının baş harfi ve şiirin beyit numarası (B. 1) şeklinde verilmiştir.

"Şahı Levlâk³⁵ gibi sağlam bir kalem varken, bu ne yanma, bu ne sızlanma ve bu ne feryat figandır?" (N. 141)

Zâtına hâss idi ma'mûre-i bûd u nâ-bûd

İtmedin hâme-i kudret dahi tahrîr-i bilâd

"Allah'ın kudret kalemi beldelerin isimlerini yazmadan önce, varlık ve yokluk şehirleri onun zatına tahsis edilmişti." (N. 37)

2.1.1.2. Allah Resulü'nün Nuru

Nâbî, varlık âleminde ilk yaratılanın Allah Resulü'nün nuru olduğunu birçok beyitte vurgulamaktadır. Bûsîrî ise bu konuya değinmez.

Evvelü mâ-halaka'llâh ki senün nûrundur

Seni idrâk idecek kimdür eyâ nûr-ı cevâd

"Allah'ın ilk yarattığı senin nurundur. Seni hakkıyla kim idrak edebilir ey Cevâd (Çok cömert) olan Allah'ın nuru?" (N. 99)

Nûr-ı pîşânî-i Âdem güher-i kân-ı kerem

Asl-ı ihsân-ı ni'am 'ârife bahş-ı imcâd

"Hz. Âdem'in alnındaki nursun, cömertlik madeninin incisinin, nimetlerin verilmesine sebep, ârifin şeref kazanmasına vesilesin." (N. 28)

Nûrî ârâyîş-i kandîl-i serâ-perde-i Hak

Pertevisi nâ'ire-i hubba medâr-ı ikâd

"Cenab-ı Hakk'ın otağının kandilini süsleyen nursun, aşk ateşinin tutuşmasına vesile olan ışıksın." (N. 34)

Zâtı âsûde-i gehvâre-i nûr olmuş idi /

Levh-i hâk olmadın etfâl-i mevâlîde mihâd

"Zatı huzurla nur beşiğinde iken yeryüzü varlığın çocuklarına daha yatak olmamıştı." (N. 44)

Nûrî âyîne-i vech-i ezeli olmuş idi

Olmadın çihre-nümâ şîşe vü levh-i pûlâd

"Şişe ve cam daha ortaya çıkmamışken Allah Resulü'nün nuru Allah'ın ezeli cemâlinin aynasıydı." (N. 45)

Zâtı olmuşdu gıdâ-bahş-ı tuyûr-ı ceberût

Yog iken dahı ne hayvân ne nebât ü ne cemâd

"Allah Resulü'nün zatı ceberrut âleminde kuşlara gıda bağışlardı, henüz hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklar yaratılmamışken." (N. 47)

³⁵ Levlak; (لولاك لما خلقت الافلاك) *eğer sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım*. Bk: el-Hâfiz ebî Abdullah el- Hâkim el-Nîsâbûrî, *el-Mustedrek 'Ale's-Sehîheyne*, (Mısır: Daru'l-Tesîl, 1435), 2/472. Birçok kaynakta geçen ancak kudsi hadis olup olmadığı tartışmalı olan bu söze yapılan telmihtir. Bûsîrî'nin örnek verdiğimiz beytinde (لولاك) olarak geçmektedir.

Nâmu ârâyîş-i pîşânî-i arş olmuş idi

İtmedin kâtib-i hikmet dahi terkîb-i midâd

"Allah Resulü'nün adı arşın alnını süslemişti hikmet kâtibi daha mürekkebi karıştırmadan önce." (N. 38)

2.1.1.3. Allah'ın Cemâlinin Tecellisi Olması

Nâbî, Allah Resulü'nün yaratılışını anlatırken onu, Allah'ın Cemâl, güzellik sıfatının bir tecellisi olduğunu dile getirmektedir. Bûsîrî ise bu konuya temas etmemektedir.

Hazret-i Ahmed ü Mahmûd u Muhammed Hâmid

Mazhar-ı nûr-ı cemâl âyîne-i hubb u vidâd

"Allah Resulü; Hazret-i Ahmed, Mahmûd, Muhammed ve Hâmid'dir (sav). Allah'ın güzellik nurunun bir tecellisi ve Allah'ın sevgi ve dostluğunun görüldüğü aynadır." (N. 30)

Nûrî âyîne-i vech-i ezeli olmuş idi

Olmadın çihre-nümâ şîşe vü levh-i pûlâd

"Şişe ve cam daha ortaya çıkmamışken Allah Resulü'nün nuru Allah'ın ezeli cemâlinin aynasıydı." (N. 45)

2.1.1.4. Varlıkların Aslı Olması

Nâbî, bütün varlıkların vücuda gelmesi ve varlıklarını devam edebilmeleri için Allah Resulü'nün bir ismi olan Tâhâ'dan yardım istediklerini, kâinatın yaratılış sebebi olduğunu belirtir. Bûsîrî bu konu değinmemektedir.

Tâli' u hâbit-i hestî vü büleld ü pestî

Dergeh-i hazret-i Tâ-Hâdan ider istimdâd

İsm-i pâkinde olan ma'nî-i Tâ-Hâ eyler

Cümle eşyâda tulû' ile hübüta imdâd

"Varlığın oluşu ve yok oluşu, yükselmesi ve alçalması Hazret-i Tâhâ'nın dergâhından istimdât ile olur. Onun pak ismi Tâhâ'nın anlamı meydana gelmede ve yok olmada bütün varlıklara yardım eder." (N. 23-24)

Çün senün zâtun ola asl-ı hayât-ı dâreyn

Ehl-i dâreyn ne bilsün seni ey asl-ı mevâd

"Her iki dünya hayatının aslı senin zatın oldu. İki cihan ehli seni hakkıyla nasıl bilsin Ey maddenin aslı." (N. 98)

Girmedin kisve-i terkîbe vücûd-ı pâki

Zâtı olmuşdu mevâlîde medâr-ı îcâd

"Temiz bedeni varlık elbisesine girmeden önce zatı bütün varlıkların yaratılma sebebi olmuştu." (N. 36)

Merdüm-i dâde-i cân ma'nî-i sırr-ı Kur'ân

Maksad-ı kevn ü mekân bâ'is-i nakş-ı îcâd

"Allah Resulü, canın gözbebeği, Kur'an'ın sırlarının anlamı, kâinatın yaratılış gayesi ve yaratılış sanatının sebebidir." (N. 26)

Sanâ halk oldı cihân senden alur feyzi yine

Ahmed-âbâda gelür emti'a-i hayr-âbâd

"Bu kâinat senin için yaratıldı, feyz ve bereketini senden alır, Ahmed'in ülkesine gelir hayır âleminin bütün malları." (N. 92)

Hep seniün âb-ı ruhun hürmetine gelmişdür

Bu cihân halkı velî sensin olan asl-ı murâd

"Bu cihan halkı senin yüzü suyun hürmetine yaratılmıştır, ancak yaratılışın asıl gayesi Sensin." (N. 101)

Hep seniün bendeleründür dimek az ma'nâdur

Çünkü halk oldı vücûdunla 'ademden âzâd

"Varlıkların hepsi senin kullarıdır demek yetmez. Çünkü senin varlığınla her şey yokluktan kurtuldu." (N. 112)

Evvelîn noktası rûhı kalem-i a'lânun

Kümmelün rûhına ol rütbeden eyler imdâd

"Allah Resulü'nün temiz ruhu kalem-i 'âlanın ilk noktası olduğu için bütün kâmil ruhlara o makamdan yardım eder." (N. 46)

Bü'l-beşerden sana dek ey güher-i dürc-i vücûd

Nûr-ı rûhânî idi bâr-ı katâr-ı ecdâd

"Ey varlığın inci kutusu! Hazret-i Âdem'den beri ecdad kervanının taşıdığı senin rûhânî nurundu." (N. 124)

Zâtı çün kevn ü mekânun sebab-i hilkatidür

Halkun üstinde olan hakkı olunmaz ta'dâd

"Allah Resulü kâinatın yaratılış sebebi olduğu için bütün yaratılmışların üstünde hakkı vardır ve bu hak sayılarla ifade edilemez." (N. 86)

2.1.1.5. Yaratılmışların En Hayırlısı Olması

Allah Resulü'nün yaratılmışların en hayırlısı olması her iki şairde de işlenen ortak temalardan birisidir.

وَأَنَّهُ خَيْرٌ خَلَقَ اللَّهُ كَلِمَةً

فَمَبْلُغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ

"İlim onun hakkında zat olarak bir beşer olduğu sonucuna varsa da O, Allah tarafından yaratılmışların en hayırlısıdır." (B. 51)

خَيْرَ الْبَرِيَّةِ لَمْ تَنْسُجْ وَلَمْ تَحْمِ

طُنُّوا الْحَمَامَ وَطُنُّوا الْعَنْكَبُوتَ عَلَى

"Zannettiler ki yaratılmışların en hayırlısının üzerinde güvercin uçmaz, örümcek ağını örmez." (B. 78)

سِوَاكَ عِنْدَ حُلُولِ الْحَادِثِ الْعَمِيمِ

يَا أَكْرَمَ الْخَلْقِ مَالِي مَنْ أَلُوذُ بِهِ

"Ey yaratılmışların en hayırlısı! Günahlarımı ikrar ediyorum. Büyük ölüm olayında senden başka sığınacak kim var ki?" (B. 152)

Merkez-i âlem olan Mekkenoldı tâli'

Hayr-ı mahlûkun olur mevridi de hayr-ı bilâd

Dünyanın merkezi olan Mekke'de doğdu. Yaratılmışların en hayırlısının doğum yeri de şehirlerin en hayırlısı olur. (N. 65)

2.1.1.6. Âlemlere Rahmet Olması

Allah Resulü'nün bütün âlemlere rahmet olduğunu Nâbî bir beyitle ifade ederken Bûsîrî'de bu ifadeyi görmemekteyiz.

Rahmet-i âlemiyân nakş-ı nigîn-i câhun

Şân-ı fazlun dahı neyle olmur istişhâd

"Âlemlere rahmetsin diye yazılmış senin rütbenin yüzüğünde, daha senin şanının fazlına ne şahit gösterilebilir ki?" (N. 95)

2.1.1.7. Allah Resulü'nün İlmî

Allah Resulü'nün bütün ilimlerin kaynağı olduğu her iki şair tarafından işlenen ortak konulardan birisi olsa da Nâbî tarafından daha fazla işlenmiştir.

فإنَّ من جُودِكَ الدنيا وَضَرَّتْهَا ومن علومِكَ علمُ اللوحِ والقلمِ

"Dünya ve ahiret senin bereket ve cömertliğinden hâsıl oldu. Kalem ve Lavh'in ilmi de senin ilminden hâsıl oldu." (B. 154)

كفَّاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأُمِّيِّ مُعْجَزَةً فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالتَّأْدِيبِ فِي النَّيْمِ

"Mucize olarak cahiliye döneminde ümmi olduğun hâlde ilmin, yetim olduğun hâlde edebin yeter bize." (B. 139)

Ana ma'lûm idi esrâr-ı kitâb-ı melekût

Gelmedin levh-i hecâya kelimât-ı eb ü câd

"Allah Resulü, ebced harfleri daha alfabe sayfasına girmeden melekût kitabının sırlarına vâkıftı." (N. 35)

Ana ma'nâsını keşf eyledi levh-i kaderün

Eyleyen Âdemi esmâ ile ancak irşâd

"Allah Resulüne levh-i kaderin manasını öğreten Allah, Hazret-i Âdem'e sadece varlıkların isimlerini öğretti." (N. 42)

Dûde-i fazlınun ednâ şererin bulmuşdur

Kangı âlemde ki peydâ ola zihn-i vekkâd

"Senin fazıl dumanının en edna huzmesini bulmuştur, âlemde nerede bir parlak zihin ortaya çıkarsa." (N. 49)

Bahrinün katresidür kimde ki var gevher-i ilm

Mihrinün zerresidür kimde ki var nûr-ı reşâd

"Kimde ilim cevheri varsa Allah Resulü'nün ilim denizinin bir damlasıdır. Kimde Hak yolunda yürümeye dair bir pırıltı varsa onun ilim güneşinin bir zerresidir." (N. 48)

Kısrını magz-ı ehâdîsinün itmiş çîde

Kangı fâzılâda hüveydâ ise tab'-ı nakkâd

"Allah Resulü'nün hadislerinin özünün kabuğunu toplamasındandır herhangi bir fazilet sahibi kimsede eleştirme ahlakı ortaya çıkmışsa." (N. 50)

Oldı zânû-zede-i medrese-i mâ evhâ

Olmadıysa n'ola zânû-zen-i pîş-i üstâd

"Mâ evhâ³⁶ medresesine öğrenci oldu. Bir öğretmen önünde diz çöküp ders almadıysa ne olmuş?" (N. 41)

İlm-i resmîyi tenezzül mi ider tahsile

Kisbe mevâkûf degüldür şeref-i mâder-zâd

"Allah Resulü okullarda öğretilen bilgiye tenezzül eder mi? onun doğuştan var olan şerefi çabalayarak öğrenmeye engeldir." (N. 43)

Dâver-i taht-ı risâlet şeh-i iklîm-i kemâl

Gevher-i bahr-i hured pâdişeh-i müllk-i sedâd

"Peygamberlik tahtının hükümdarı, kemal diyarının şahı, akıl denizinin incisi ve doğruluk ülkesinin padişahıdır." (N. 29)

2.1.1.8. Allah Resulü'nün Makamı

Allah Resulü'nün bütün makamların en üstünde bir makama sahip olduğu her iki şair tarafından değişik benzetmeler ile ifade edilmiştir.

خَفِضْتَ كُلَّ مَقَامٍ بِالإِضَافَةِ إِذْ نُودِيْتُ بِالرَّفْعِ مِثْلَ الْمُفْرَدِ الْعَلَمِ

Allah (c.c) Seni diğer insanlardan üstün kılmak için çağırdığında bütün peygamberlerin makamlarını ve asfiyanın bütün mertebelerini geride bıraktın. (B. 112)

فَخَزَّتْ كُلَّ فَخَارٍ غَيْرِ مُشْتَرِكٍ وَجَزَّتْ كُلَّ مَقَامٍ غَيْرِ مُرَدِّحِمِ

"Öyle bir şerefe nail oldun ki şimdiye kadar hiç kimse bu şerefe ortak olamadı ve bütün makamları zahmetsizce elde ettin." (B. 114)

Sana ikrâr iledür sıhhat-i îmân-ı enâm

Rütbeni anlamaya kimsede yok isti'dâd

"İnsanların sahih imana sahip olmaları seni tasdik etmelerine bağlıdır. Senin makamının büyüklüğünü anlamaya kimsenin gücü yetmez." (N. 100)

Ne disem rif'atün ol mertebeden ber-terdür

'Arşa nisbetle habâba dinilür mi bünyâd

"Ne söylesem de makamın ondan daha yüksektir. Arşa oranla hava kabarcığına bina denilir mi?" (N. 105)

³⁶ Kur'an-ı Kerimde Necm suresinin 10. Ayetinden iktibastır. (فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ) Böylece Allah, kuluna vahyini ilettili.

Kim ki var misl ü şebîhi bulunur 'âlemde

Münhasır sanâ fakat rütbe-i nefy-i endâd

"Âlemde her şeyin bir örneği, benzeri vardır. Sadece sana mahsustur benzeri olmayan rütbe ve makam." (N. 122)

Sen benim halk seniün eclün içündür didi Hak

Bundan a'lâ dahı bir mertebe olmaz müzdâd

"Cenab-ı Hak Allah Resulüne; 'Sen benim için diğer varlıklar da senin içindir.' dedi. Bundan daha yüce bir makam yoktur." (N. 94)

2.1.1.9. Allah Resulü'nün Faziletleri

Bûsîrî, Allah Resulü'nün faziletlerinin çok üstün olduğunu bu nedenle de dile getirilemeyeceğini belirterek fazilet bakımından bir güneş olduğunu beyan eder. Nâbî ise arşın ve göklerin onun faziletleri ile beslendiğini, şereflediklerini, yaratılış beşiğini süsleyen yegâne varlık olduğunu, bütün ilimlerin onun değerini ifade etmek için olduğunu dile getirir.

فإنه شمسٌ فضلٍ هم كواكبها يُظهِرْنَ أنوارها للناس في الظلم

"O, fazilet, insanlara yol gösterme bakımından güneş gibidir. Diğer peygamberler ise karanlıkta insanlara yol gösteren yıldızlar gibidirler." (B. 53)

كالشمس تظهر للعينين من بُعدٍ صغيرةٍ وتكفل الطرْف من أم

وكيف يدرك في الدنيا حقيقتَهُ قومٌ نيامٌ تسألوا عنه بالعلم

"O, güneş gibidir. Uzaktan bakınca küçük görünse de yakından bakınca gözleri kamaştıran güneş gibi ışık saçmaktadır. Bu nedenle uykuda rüyalarla teselli bulmaya çalışanlar onun yüce varlığını nasıl anlayabilirler ki?" (B. 49-50)

فإن فضل رسول الله ليس له حدٌ فيغرب عنه ناطقٌ بقم

"Allah Resulü'nün faziletlerinin bir sınırı yoktur, sonsuzdur. Bu nedenle üstün özellik ve faziletleri dile getirilemez." (B. 45)

Bûsegâh-ı kademi küngüre-i arş-ı azîm

Rîze-hâr-ı ni'amı dâ'ire-i seb'-i şidâd

"Allah Resulü'nün ayağını bastığı öpülesi yer arşın en şerefli yeridir. Yedi gök dairesi onun nimetlerinin artıklarıyla beslenir." (N. 32)

Olmadı misli dahı zîver-i gehvâre-i sun'

Nefs-i külliyeye akl-ı kül olaldan dâmâd

"Akl-ı küll, nefis-i külle damat olalı, Allah Resulü'nün bir benzeri yaratılış beşiğini süslemedi." (N. 39)

Lutfınun kadrini bildürmek içündür mutlak

Istîlâhât-ı fünûn içre bulunmak eb'âd

"Allah Resulü'nün değerini bildirmek içindir bütün bilimlerin terimlerinde bulunan ölçü ve sayılar." (N. 51)

Hâzin-i cennet olur hüccet-i iflâs be-kef

Kemterîn mûyın iderlerse bihişt içre mezâd

"Cennetin hazinedarının iflasına sebep olur eğer Allah Resulü'nün saçının en küçük bir teli açık arttırmaya çıkarsa." (N. 54)

Olur evsâf-ı kemâli rakama güncîde

Güneşün zerresi mümkün olur ise ta'dâd

"Güneşin zerrelerini saymak mümkün olduğu zaman ancak Allah Resulü'nün mükemmel özellikleri rakamla yazılabilir." (N. 76)

2.1.1.10. Allah Resulü'nün Getirdiği Din ve Şeri'ât

Allah Resulü'nün şeriat sahibi olduğunu belirten Nâbî, Allah Resulü'nün getirdiği dinin bir hikmet okulu olduğunu ve bu hikmet okulunun adaleti ayakta tuttuğunu güzel bir üslup ile ifade etmektedir. Bûsîrî'de bu bağlamda beyitlere rastlanılmamaktadır.

Mevrid-i vahy-i İlâhî dil-i gayb-ülfetidür

Vahy-i Kur'âna dahu kimsede yok isti'dâd

"Onun gönlü gaybın sırlarına aşına olduğu için İlâhi vahyin ulaştığı yer oldu. Yoksa Kur'an'ın vahyini taşıyacak kabiliyet kimsede yoktur." (N. 66)

Cümle mahkûm-ı şerî'atdür odur sâhib-i şer'

Cümle müsterşid-i ahkâm o pîr-i irşâd

"Allah Resulü şeriat sahibidir. Herkes onun şeriatine uymakla mükelleftir. Herkes onun şeriatıyla irşad olunmak ister, çünkü O, irşadın piridir." (N. 60)

Dîni bir câmi'-i hikmetdür imâmı Kur'ân

Şer'i bir kasr-ı mu'allâdur ana adl 'imâd

"Allah Resulü'nün dini bir hikmet mektebidir, bu mektebin önderi Kur'an'dır. Şeriatı, direği adalet olan yüce bir köşktür." (N.61)

2.1.1.11. Allah ile Kul Arasında Vasıta Olması

Bûsîrî, Allah Resulü'nün davetine icabet ederek, insanların İslam dinini kabul etmeleriyle Allah'a inananların asla kopmayacak sağlam bir ipe tutunduklarını ifade ederken bir yönüyle Allah'a giden yolun zâhirî yönüne işaret eder. Nâbî ise Allah Resulü'nü Allah'a giden yolun sırlarını öğreten bir rehber olarak vasıflandırarak Allah'a giden yolun manevi yönüne işaret eder.

دعا إلى الله فالمستمسكون به مستمسكون بحبل غير منقسم

"İnsanları Allah'a inanmaya, İslam'a davet etti. Ona uyanlar hiç kopmayacak sağlam bir ipe sarıldılar." (B. 37)

Hazret-i şâh-ı rüsûl hâdî-i esrâr-ı sübüül

Şârik-ı çarh-ı hüda hâzin-i genc-i is'âd

"Allah Resulü, resullerin şahı, Allah yolunun sırlarını öğreten rehber, hidayet göğünün güneşi ve mutluluk hazinesinin koruyucusudur." (N. 27)

Sendedür mecma'-ı kavseyn-i vücûb u imkân

Sensin ey nûr-ı ezel vâsita-i Rabb u 'ibâd

"Vücûb ve imkân âlemini birleştiren yay sendedir. Allah ile kul arasında vasıta sensin Ey Allah'ın ezeli nuru." (N. 93)

2.1.1.12. Manevi Rehber Olması

Nâbî, Allah Resulü'nün şeriat sahibi olduğunu, dolayısı ile bu şeriatın piri olduğunu dile getirir. Bûsîrî bu konuyu işlememektedir.

Cümle mahkûm-ı şerî'atdür odur sâhib-i şer'

Cümle müsterşid-i ahkâm o pîr-i irşâd

"Allah Resulü şeriat sahibidir. Herkes onun şeriatine uymakla mükelleftir. Herkes onun şeriatıyla irşad olunmak ister, çünkü O, irşadın piridir." (N. 60)

Fâtih-i dahme-i der-beste-i gayb-ı mutlak

Hâtem-i şâh-ı risâlet şeh-i iklim-i reşâd

"Mutlak gaybın kapalı kapısını açan fatihisin, peygamberlik makamını mühürleyip sonlandıran sultanısın, irşad ülkesinin şahısın." (N. 25)

Evvêlîn noktası rûhı kalem-i a'lânun

Kümmelün rûhına ol rütbeden eyler imdâd

"Allah Resulü'nün temiz ruhu kalem-i 'âlanın ilk noktası olduğu için bütün kâmil ruhlara o makamdan yardım eder." (N. 46)

Sensin ey merkez-i nüh dâ'ire-i kevn ü mekân

Rûh-ı ervâh-ı 'alâ kutb-ı medâr-ı irşâd

"Ey kâinatın dokuz dairesinin merkezi! Yüce ruhların ruhu ve irşad kutbunun yörüngesi sensin." (N. 91)

Harc ider cümle seniün kîse-i ihsânundan

Ser-be-ser şâh u gedâ cümle 'ibâd u âzâd

"Herkes senin cömertlik kesenden harcar; şah, fakir, köle, hür ve baştanbaşa bütün insanlar." (N. 103)

Hep seniün rîhte-i sufre-i in'âmundur

'Âleme cûd-ı vücûd eylesün Allâh ziyâd

"Kainattaki bütün cömertliğin hepsi senin nimet sofrasının artıklarıdır, Allah ziyade etsin." (N. 104)

2.1.1.13. Allah Resulü'nün Mucizeleri

Bûsîrî, Allah Resulü'nün risaletine delalet eden mucizelere bir bölüm ayırarak ifade etmeye çalışır. Nâbî ise Allah Resulü'nün büyüklüğünü ifade etmek için mucizelerini saymaya gerek olmadığını belirtse de ayın ikiye ayrılması ve ağaçlar ile taşların konuşması mucizelerini beyitlerinde dile getirir.

كَتَمَلْ أَصْحَابِ كِسْرَى غَيْرَ مُلْتَمِمْ

وَبَاتَ إِبْرَاهِيمَ وَهُوَ مُنْصَدِّعٌ

"Onun doğduğu gece Kisra'nın sarayı sarsıldı, dağılan ve bir daha toplanamayacak askerleri gibi." (B. 61)

وَالنَّارُ خَامِدَةٌ الْأَنْفَاسُ مِنْ أَسْفِ عَلَيْهِ وَالنَّهْرُ سَاهِي الْعَيْنِ مِنْ سَدَمِ

"Taptıkları (Mecusilerin) ateş söndü üzüntüden, nehirleri de kaynağından kurudu, akmaz oldu." (B. 62)

وَسَاءَ سَاوَةٌ أَنْ غَاضَتْ بُحَيْرُتُهَا وَرَدَّ وَارِدَهَا بِالْغَيْظِ حِينَ ظَمِي

"Sava gölünün kuruması Savahlıları çok üzdü, su almak için gidenler öfkeyle geri döndüler." (B. 63)

وَالجِنُّ تَهْتَفُ وَالْأَنْوَارُ سَاطِعَةٌ وَالْحَقُّ يَظْهَرُ مِنْ مَعْنَى وَمِنْ كَلِمِ

"Onun dünyaya teşrifiyle cinler birbirlerine müjde veriyor, nurlar yükseliyor, Hak mana ve kelamda zahir oluyordu." (B. 65)

تَبْدًا بِهِ بَعْدَ تَسْبِيحِ بَيْطِنَهُمَا تَبْدًا الْمَسِيحِ مِنْ أَحْشَاءِ مُلْتَقِمِ

"Onun avucundaki çakıl taşları teşbih ediyorlardı atılırken, Hazret-i Yunus'un balığın karnından çıktığı gibi." (B. 71)

جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةٌ تَمْشِي إِلَيْهِ عَلَى سَاقِ بِلَا قَدَمِ

"Onun davetine ağaçlar secde halinde, kökleri üzerine sürünerek icabet ettiler." (B. 72)

أَفْسَمْتُ بِالْقَمَرِ الْمُنْشَقِ إِنَّ لَهُ مِنْ قَلْبِهِ نَسْبَةً مَبْرُورَةَ الْقَسَمِ

"İkiye ayrılan aya yemin olsun ki ayın ve göğsünün ikiye ayrılması arasında bir münasebet vardır." (B. 75)

وَمَا حَوَى الْغَايُ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمِ وَكُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمِي

"Mağaranın (sevr) hayır ve kerem sahibini korumasını ve bütün kafirlerin gözlerinin kör kesilmesini hatırla." (B. 76)

وَمَا حَوَى الْغَايُ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمِ وَكُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمِي

"Allah Resulü'nün hayır ve kerem sahibi olması nedeni ile mağaranın O'nu saklaması ve kafirlerin gözlerinin kör olması, onun mucizelerinden birisidir." (B. 76)

كَمْ أَبْرَأَتْ وَصَبَا بِاللَّمْسِ رَاحَتَهُ وَأَطْلَقَتْ أَرْبَابًا مِنْ رَبَقَةِ اللَّمَمِ

"Kaç hasta Allah Resulü'nün elinin dokunmasıyla şifa buldu. Kaç muhtacı delilik bağından kurtarıp selamete erdirdi." (B. 85)

وَأُحْيَيْتِ السَّنَةَ الشَّهْبَاءَ دَعْوَتُهُ حَتَّى حَكَتْ غُرَّةً فِي الْأَعْصُرِ الدُّهْمِ

"Allah Resulü duası ile kuraklık yılını ihya etti, o kadar ihya etti ki o sene diğer asırlar içinde parlayan bir yıla benzedi." (B. 86)

بِعَارِضٍ جَادٍ أَوْ خَلَّتِ الْبَطَاحَ بِهَا سَيْبٌ مِنَ النَّيْمِ أَوْ سَيْلٌ مِنَ الْعَرَمِ

"Allah Resulü duası ile buluttan öyle bir sağanak yağmur yağdı ki vadiden deniz geldiğini veya barajın patladığını zannedersin." (B. 87)

كَفَّاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأَمِيِّ مُعْجَزَةً فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالتَّأْدِيبِ فِي النَّيْمِ

"Mucize olarak cahiliye döneminde ümmi olduğun hâlde ilmin, yetim olduğun hâlde edebin yeter bize." (B. 139)

Zâhirinden tolaşur dâ'ire-i rif'atinün

Medhde mu'cizenün vasfın idenler ta'dâd

"Seni methetmek için mucizelerini sayanlar, gerçekte senin yücelik dairenin dışında dolaşp duruyorlar." (N. 107)

Dest-i i'câzı olup sîne-şikâfende-i meh

Eyledi vâkı'a-i Bedrde icrâ-yı cihâd

"Mucizeler gösteren eliniz ayın göğsünü ikiye yardı, Bedir gazasında cihat yaptı." (N. 67)

Bende de cür'et-i medhün o memerdendür kim

Geldi nutk itdi huzûrunda nebâtât u cemâd

"Ben, ağaçların ve taşların senin huzuruna gelip konuşmalarından cesaret alarak seni methettim." (N. 160)

2.1.2. Allah Resulü'nün Diğer Peygamberlerden Üstün Olması

2.1.2.1. Peygamberlerin Sonuncusu Olması

Nâbî, Allah Resulü'nün son peygamber olduğunu dile getirir ancak Bûsirî bunu dile getirmemektedir.

Fâtih-i dahme-i der-beste-i gayb-ı mutlak

Hâtem-i şâh-ı risâlet şeh-i iklim-i reşâd

"Mutlak gaybın kapalı kapısını açan fatihsin, peygamberlik makamını mühürleyip sonlandıran sultansın, irşad ülkesinin şahısın." (N. 25)

Oldı bünyân-ı risâlât vücûdıyla tamâm

Güherün a'zamın a'lâya kor elbet üstâd

"Peygamberlik binası Allah Resulü'nün varlığı ile tamamlandı. Elbette üstat cevherin en büyüğünü en üste koyar." (N. 77)

2.1.2.2. Diğer Peygamberlerden Üstün Olması

Her iki şair Allah Resulü'nün diğer peygamberlerden daha efdal olduğu noktasında aynı görüşü paylaşırlar.

فَاقَ النَّبِيِّينَ فِي خَلْقٍ وَفِي خُلُقٍ وَلَمْ يُدَاوُهُ فِي عِلْمٍ وَلَا كَرَمٍ

"Bütün peygamberleri ahlakta ve güzellikte geçti. Hiçbir peygamber ilimde ve cömertlikte O'na yaklaşamadı." (B. 38)

وَوَاقِفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ حَدِّهِمْ مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ أَوْ مِنْ شَكْلَةِ الْحِكْمِ

"Bütün peygamberler onun ilmi üstünlüğü karşısında bir nokta ve hikmetinin büyüklüğü karşısında şekil gibi kalırlar." (B. 40)

وَقَدَّمَكَ جَمِيعُ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا وَالرُّسُلُ تَقْدِيمَ مَخْدُومٍ عَلَى خَدَمٍ

"Bütün nebi ve resuller o gece (isra gecesi) hizmetçinin efendiyi öne geçirdiği gibi sena buyur dediler." (B. 109)

لَمَّا دَعَا اللَّهُ دَاعِيَنَا لَطَاعَتِهِ بِأَكْرَمِ الرُّسُلِ كَنَّا أَكْرَمَ الْأُمَمِ

"Allah, peygamberlerin en şereflişi ile bizi kendisine ibadet etmeye davet ettiğinden biz de en şerefli ümmet olduk." (B. 117)

Hazret-i şâh-ı rüsûl hâdî-i esrâr-ı sübûl

Şârik-ı çarh-ı hüda hâzin-i genc-i is'âd

"Allah Resulü, resullerin şahı, Allah yolunun sırlarını öğreten rehber, hidayet göğünün güneşi ve mutluluk hazinesinin koruyucusudur." (N. 27)

Dâver-i taht-ı risâlet şeh-i iklîm-i kemâl

Gevher-i bahr-i hıred pâdişeh-i mülk-i sedâd

"Peygamberlik tahtının hükümdarı, kemal diyarının şahı, akıl denizinin incisi ve doğruluk ülkesinin padişahıdır." (N. 29)

Enbiyâ her biri râyet-keş-i ahkâmundur

Gitdiler âhirete itmeğe 'arz-ı ecnâd

"Her bir peygamber senin hükümlerinin sancağını taşır, askerlerini sana arz etmek üzere gittiler ahirete." (N. 117)

2.1.2.3. Diğer Peygamberlerin Allah Resulü'nün Maneviyatından İstifade Etmesi

Bütün peygamberlerin Allah Resulü'nün manevi büyüklüğüne muhtaç olduğu her iki şair tarafından işlenen ortak bir konudur.

وكلهم من رسول الله ملتصق غزفاً من البحر أو رشفاً من اليم

"Hiçbir peygamber yoktur ki onun irfan denizinden bir avuç su veya onun rahmet yağmurundan biraz içmeyi istemesin." (B. 38)

وكلُّ أي أتى الرُّسُلُ الكرامُ بها فإنما اتَّصلتْ من نوره بهم

"Diğer bütün peygamberlere verilen ayetler (mucizeler) ancak onun nurundan onlara ulaşanlardır." (B. 52)

Enbiyâ cümlesi pervâne-i envârundur

Sensin ey nûr-ı nazargâh-ı Hudâ şem'- i murâd

"Bütün peygamberler senin nurunun pervanesidir. Sen Allah'ın baktığı nur, istediği mumsun." (N. 113)

2.1.3. Allah Resulü'nün Şefaati

Şefaati konusu ve Allah Resulü'nün şefaati sahibi olması her iki na'tta da işlenen ana temalardan birisidir.

هُوَ الحبيبُ الذي تُرجى شفاعته لَكُلِّ هَوْلِ مِنَ الأحوال مُقتَحَم

"O, öyle bir Peygamberdir ki kıyamet gününde dehşetli korkuların saldırısı karşısında kendisinden şefaati umulur." (B. 36)

وَلَنْ يَفُوتَ الغنى منه يداً تَرَبَّتْ إِنَّ الحيا يُنْبِثُ الأزهارَ في الأكم

"Allah Resulü'nün şefaati, yağmurun kuru toprakta çiçekleri yetiştirdiği gibi kendisine uzanan eli mahrum bırakmaz." (B. 150)

Zâyir-i kabriüme hod va'd-i şefâ'at ma'lûm

Nice kâbil ki beni ide cehennem îkâd

"Kabrini ziyaret edene şefaât vadiniz biliniyorken cehennemini beni yakması mümkün olabilir mi?" (N. 145)

Vâkı'a dergeh-i sultân-ı şefâ'at var iken

Görinür nâle vü feryâd münâfi-i sedâd

"Gerçi şefaât sultanının dergâhı varken feryat ve figan etmek gerçeğe aykırı olur." (N. 140)

2.1.4. Karşılaştırma

Bûsîrî'nin Bürde Kasidesi ile Nâbî'nin divanında yer alan ilk na'tında geçen Allah Resulü'nün manevi vasıfları üç ana başlık altında incelendi. Bu başlıklar bir; Allah Resulü'nün risaleti ile ilgili vasıflar. İki; Allah Resulü'nün diğer peygamberlerden üstün olması ile ilgili vasıflar. Üç; Allah Resulü'nün şefaati. Allah Resulü'nün risaleti ile ilgili vasıfları 13 alt başlık, Allah Resulü'nün diğer peygamberlerden üstün olması ile ilgili vasıfları üç alt başlık ve Allah Resulü'nün şefaati tek başlık altında incelendi.

2.1.4.1. Ortak Yönler

Allah Resulü'nün risaleti ile ilgili vasıflarında şu ortak hususları müşahade etmekteyiz. Dünyanın Allah Resulü için yaratıldığını Bûsîrî bir beyitle Nâbî iki beyitle dile getirmiştir. Allah Resulü'nün yaratılmışların en hayırlısı olduğu her iki şair tarafından dile getirilmiş, Bûsîrî üç beyitle Nâbî ise bir beyitle ifade etmiştir. Allah Resulü'nün bütün ilimlerin kaynağı olması her iki şairin temas ettiği ortak temalardan birisi olsa da Nâbî sekiz, Bûsîrî iki beyitle konuya temas etmiştir. En büyük makamın Allah Resulü'ne ait olduğu hususunda Bûsîrî'nin iki beytini, Nâbî'nin dört beytini görüyoruz. Allah Resulü'nün üstün faziletlerini Bûsîrî dört, Nâbî beş beyitle izah etmeye çalışmıştır. Allah Resulü'nün insanları Allah'a ulaştırmada vasıta olduğunu Bûsîrî'nin bir beytinde, Nâbî'nin iki beytinde görmekteyiz. Allah Resulü'nü mucizeleriyle vasıflandırma Bûsîrî'nin 13, Nâbî'nin üç beytinde geçmektedir.

Allah Resulü'nün diğer peygamberlerden üstün olduğunu Bûsîrî dört, Nâbî üç, bütün peygamberlerin Allah Resulünden manevi olarak istifade etiklerini her iki şair de ikişer beyitle izah etmeye çalışmışlardır.

Allah Resulü'nün şefaati ile vasıflandırma her iki şair tarafından ikişer beyitle şiirlerinde yer almaktadır.

2.1.4.2. Farklı Yönler

Her iki şair tarafından Allah Resulü'nün risaleti ile ilgili bazı vasıfları dile getirilmiştir. Ancak Allah'ın ilk olarak Allah Resulü'nün nurunu yaratması, Allah Resulü'nün Allah'ın cemâl sıfatının bir tecellisi olması, bütün varlıkların aslı olması, âlemlere rahmet olması, getirdiği dinin ve şeriâtın faziletleri, manevi rehber olması sadece Nâbî tarafından dile getirilmiştir.

Allah Resulü'nün risaleti ile ilgili vasıflarının Bûsîrî tarafından 24, Nâbî tarafından 57 beyitle dile getirilmiş olması önemli farklardan birisidir.

Allah Resulü'nün diğer peygamberlerden üstün olması hususlarından Allah Resulü'nün son peygamber olma vasfının sadece Nâbî tarafından dile getirilmesi iki şair arasındaki farklardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üç ana başlık ve 17 alt başlık altında incelenen Allah Resulü'nün manevi vasıflarından Bûsîrî'nin 10 alt başlıkta ve toplamda 32 beyit, Nâbî'nin 17 alt başlık ve toplamda 66 beyit ile Allah Resulü'nü tavsifleri yine önemli bir fark olarak tespit edilmiştir.

2.2. Allah Resulü'nün Maddî (Beşerî) Vasıfları

Allah Resulü insan olması hasebiyle maddî özelliklere sahiptir. Bu başlık altında her iki şairin Allah Resulü'nün ahlakî özellikleri ve şemali hakkındaki görüşlerini iki alt başlık olarak ele alındı.

2.2.1. Allah Resulü'nün Ahlakı

2.2.1.1. Güzel Ahlak Sahibi Olması

Allah Resulü'nün güzel ahlak sahibi olduğu gerçeği her iki şair tarafından değişik benzetmelerle ifade edilmiştir.

أكرم بخلق نبي زانه خلق
بالحسن مُشْتَمِلٍ بِالْبَيْتِ مُتَّسِمٍ

"Allah Resulü'nün yaratılışı ve güzel ahlakla süslenmesi, güzelliğin çepeçevre O'nu kuşatması ve çehresinin güzelliği Allah'ın bir ikramıdır." (B. 54)

فَهُوَ الَّذِي تَمَّ مَعْنَاهُ وَصُورُهُ
ثُمَّ اصْطَفَاهُ حَبِيبًا بَارِيءَ النَّسَمِ

"O, ruhen ve sûreten kemale erdirilmiş ve sonra Bârî olan Allah (c.c) O'nu kendisine sevgili seçmiştir." (B. 41)

مُنَزَّرَةٌ عَنِ شَرِيكَ فِي مَحَاسِنِهِ
فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمٍ

"Güzel sıfat ve vasıflarda onun hiçbir ortağı olamaz. O'ndaki güzellik cevheri parçalara ayrılıp kimseye geçmemiştir." (B. 42)

فَمَا تَطَاوُلُ أَمَالُ الْمَدِيحِ إِلَى
مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالشَّيْمِ

Ne kadar uzaktır ki Allah Resulü'nü övenlerin amaçlarına ulaşması. Çünkü Allah Resulü'nün güzel ahlakını anlatmaya kimsenin gücü yetmez." (B. 90)

Münderic nüsha-i zâtında kemâlât-ı vücûd

Münderic tıynet-i pâkinde havâss-ı icâd

"Varlıkların bütün mükemmel özellikleri onun zatında birleşmiştir. Yaratılışın bütün özellikleri onun temiz fitratına dürülüp sarılmıştır." (N. 31)

Şemme-i hulkını vasf itse çemenlerde nesîm

Gürbe-i bîd virür bûy-ı dil-âvîz-i zebâd

"Çimenlerdeki nesim senin güzel ahlakının kokusunu anlatmaya kalksa sultan söğüdü gönülleri cezp eden misk kokusunu verir." (N. 53)

Ma'den âb içse eger çeşme-i âhlâkından

İder ibrîşime ta'lîm-i nu'ûmet fûlâd

"Senin ahlak çeşmenden maden su içerse eğer çelik, ipeğe yumuşaklık dersi verir." (N. 56)

Nüsha-i hulkı miyânında yazılsa farazâ

Bî-ta'ab ma'nî-i teslîm virür lafz-ı inâd

"Faraza, senin ahlakını anlatan metnin ortasına inat kelimesi yazılsa, zahmetsizce teslim anlamını verir." (N. 84)

2.2.1.2. Doğru Kararlar Vermesi

Her iki şair de Allah Resulü'nün en doğru kararları verdiği noktasında hemfikirdirler.

نَبِيًّا الْأَمْرُ النَّاهِي فَلَا أَحَدٌ
أَبْرَ فِي قَوْلٍ «لَا» مِنْهُ وَلَا «نَعَم»

"O, bize gönderilen bir nebidir. İyiliği emreder ve kötülükten men eder. Her durumda, yapınız ve yapmayınız dediği her şeyde, insanların en doğru sözlüsüdür." (B. 35)

Muhtevî cümle kemâlâtı kitâb-ı zâtun

Olamaz gayre sezâ sende olan istibdâd

"Senin varlığının kitabında bütün mükemmellikler vardır. Senden başka kimseye yaraşmaz tek başına karar verme hasleti." (N. 111)

2.2.1.3. Kerem, İyiliksever, Vefalı Olması ve Himayesi

Allah Resulü'nün kerem sahibi olması, hamiyetperver olması her iki şair tarafından da dile getirilmiş olsa da Bûsîrî'de daha fazla işlenen bir konu olarak görülmektedir.

حَاشَاءُ أَنْ يَحْرِمَ الرَّاجِي مَكَارِمَهُ
أَوْ يَرْجِعَ الْجَائِزُ مِنْهُ غَيْرَ مُحْتَرَمٍ

"Hâşâ, Allah Resulü, kendisine sığınıp bir şey dileyenleri, kendisine müracaat eden komşularını kereminden mahrum etmez." (B. 148)

مَا سَامَنِي الدَّهْرُ ضَيْمًا وَاسْتَجْرْتُ بِهِ
إِلَّا وَنَلْتُ جَوَارًا مِنْهُ لَمْ يُضَمِّ

"Zamanın bana yaptığı zulüm ve zarardan korunmak için Allah Resulüne ne zaman sığındıysam beni himaye ettiğini gördüm ancak." (B. 80)

فَإِنَّ لِي ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِيَّتِي
مُحَمَّدًا وَهُوَ الْخَلْقِيُّ بِالذِّمِّ

"Adımın Muhammed olması nedeni ile ben onun himayesi altındayım. Ve Allah Resulü, sözünü yerine getirenlerin en vefalısıdır." (B. 146)

وَمَنْذُ الْأَزْمَتِ أَفْكَارِي مَدَائِحُهُ
وَجِدَّتُهُ لَخَلَاصِي خَيْرٍ مُلْتَرَمٍ

"Samimi niyetim ve içten düşüncelerimle Allah Resulü'nün methine ve senasına başladığımda, O'nu kurtuluşum için hamilerin en hayırlısı olarak gördüm." (B. 149)

كَالزَّهْرِ فِي تَرْفٍ وَالبَدْرِ فِي شَرْفٍ
وَالْبَحْرِ فِي كَرَمٍ وَالدَّهْرِ فِي هِمَمٍ

"Allah Resulü, çiçek gibi yumuşak, yükselen dolunaydır. Denizler gibi cömert, himmeti sonu olmayan zaman gibidir." (B. 55)

وَلَا التَّمَسُّتُ غَنَى الدَّارَيْنِ مِنْ يَدِهِ
إِلَّا اسْتَلَمْتُ النَّدَى مِنْ خَيْرٍ مُسْتَلَمٍ

"Allah Resulü kendisinden dünya saadeti ve ahiret sevabını isteyenleri asla geri çevirmez ve istenilenin en hayırlısını verir." (B. 81)

يَا خَيْرَ مَنْ يَمَّمُ الْعَافُونَ سَاحَتَهُ
سَعْيًا وَفَوْقَ مَثُونِ الْأَيْتِقِ الرَّسْمِ

"Sen, koşarak ve develere binerek sana gelen ihtiyaçları ve talepleri olan insanların kendisine gittikleri kimselerin en hayırlısısın." (B. 105)

Tabakât-ı dü cihân abd-i kerem-dîdesidür

Resmdür birr ile ahrâr olınur isti'bâd

"Her iki cihan Allah Resulü'nün keremini görüp kul olmuştur. Hürleri kul edinmenin yolu iyilik yapmaktır." (N. 85)

Seg-i kem-kadr-i derüinden dahı kem-kadrterem

Üstühân-pâre-i ihsânun ile it beni yâd

"Kapındaki değersiz köpekten de daha değersizim. Lütfunun bir kemik parçasıyla beni de hatırla." (N. 162)

Anlurun birisiyem ben de bana merhamet it

Ey şeh-i hutta-i nâz ey gül-i destâr-ı murâd

"Ey naz ülkesinin şahı, ey dilek sarığındaki gül! Ben de onlardan biriyim, bana da merhamet eyle." (N. 161)

2.2.1.4. Ümmetine Muhabbeti

Allah Resulü'nün ümmetine olan muhabbetini sadece Bûsîrî'de görmekteyiz.

لَمْ يَمْتَحِنًا بِمَا تَعْيَا الْعُقُولُ بِهِ حِرْصًا عَلَيْنَا فَلَمْ نَرْتَبْ وَلَمْ نَهَم

"Ümmetine olan sevgisinden, aklın idrak edemeyeceği şeylerle (mucizelerle) bizi sınamadı, biz de şüpheye düşüp şaşırmadık." (B. 47)

2.2.1.5. Heybet ve Celâlet Sahibi Olması

Allah Resulü'nün celâletli ve heybetli olmasını Bûsîrî'nin bir beytinde dile getirilmiştir.

كَأَنَّهُ وَهُوَ فَرْدٌ مِنْ جَلَالَتِهِ فِي عَسْكَرٍ حِينَ تَلْقَاهُ وَفِي حَشَمٍ

"Öyle heybetli ve celâletlidir, O'nu yalnız iken gördüğün zaman ordusu içinde bir komutan veya kendisine hizmet edenler arasında bir efendi edasında görürsün." (B. 56)

2.2.1.6. Dünyaya Önem Vermemesi

Allah Resulü'nün dünya metasına önem vermemesi sadece Bûsîrî'nin beyitlerinde ifade edilmiştir.

وَرَاوَدَتْهُ الْجِبَالُ الشُّمُّ مِنْ ذَهَبٍ عَنْ نَفْسِهِ فَأَرَاهَا أَيَّمَا شَمَمٍ
وَأَكَدَتْ زُهْدَهُ فِيهَا ضَرُورَتُهُ إِنَّ الضَّرُورَةَ لَا تَعْدُو عَلَى الْعَصَمِ

"Büyük altın dağları kendilerini ona sundular ama o, onlara rağbet etmeyerek yüceliğini gösterdi. İhtiyacı olması onun zühdünü pekiştirdi. Muhtaç olmak şeref ve ismete zarar vermez." (B. 31-32)

2.2.1.7. Sözü ve Tebessümü

Nâbî'nin dile getirmediği Allah Resulü'nün bu vasfı Bûsîrî tarafından işlenmiştir.

كَأَنَّمَا الْوَلُؤُ الْمَكْنُونُ فِي صَدَفٍ مِنْ مَعْدِنِي مَنْطِقٍ مِنْهُ وَمِبْتَسِمٍ

Allah Resulü o kadar güzel söz ve tatlı bir tebessüme sahiptir ki sanki sedef içinde gizlenen inciler onun tatlı söz ve tebessümünden meydana gelmişlerdir. (B. 57)

2.2.1.8. Allah Resulü'nün Soyu

Her iki şair de Allah Resulü'nün temiz bir soydan geldiği hususunda mutabık kalmışlardır.

أَبَان مَوْلَاهُ عَنْ طَيْبٍ عُصْرِهِ يَا طَيْبٍ مُبْتَدَأٍ مِنْهُ وَمُخْتَمِّمٍ

Tertemiz bir soydan meydana geldi. Başlangıcı da temiz ve güzel, sonu da temiz ve güzel. (B. 59)

Kim bilür küntü nebî vaktini senden gayri

Yine sensin seniün aslun bilen ey pâk-nijâd

"Ben peygamber idim buyurduğunuz zamanı senden başka kim bilebilir? Yine sensin seniün aslını bilen ey temiz soylu!" (N. 96)

2.2.1.9. Askerî Yönü

Bûsîrî'nin üç beyitle dile getirdiği Allah Resulü'nün komutanlık vasfını Nâbî'de de görmemekteyiz.

بَجْرُ بَحْرٍ خَمِيسٍ فَوْقَ سَابِحَةٍ يَزْمِي بِمَوْجٍ مِنَ الْأَبْطَالِ مُنْطَمٍ

"Allah Resulü, deniz dalgaları gibi kâfirlere oklar ve mızraklar atan, silahları düşmanlardan kaçmadan veya onlardan sakınmadan çarpışan kahramanlardan oluşan bir orduyu sürüklüyor ve yönetiyordu." (B. 123)

وَمَنْ تَكُنْ بَرَسُولِ اللَّهِ نُصْرَتُهُ إِنْ تَلَقَهُ الْأَسَدُ فِي آجَامِهَا تَجِم

"Şerefli sahabeler onun desteği ve yardımıyla cihatta galip geliyorlardı. Aslanlar onlarla karşılaşsalar heybetlerinden susarlardı." (B. 135)

وَلَنْ تَرَى مِنْ وَلِيِّ غَيْرِ مُنْتَصِرٍ بِهِ وَلَا مِنْ عَدُوِّ غَيْرِ مُنْقَصِمٍ

"Allah Resulü'nün yardımıyla muzafferdir olmayan dostu ve kırılmayan düşmanını göremezsin." (B. 136)

2.2.2. Allah Resulü'nün Şemali

Allah Resulü'nün şemali her iki şair tarafından en az dile getirilen husustur.

2.2.2.1. Allah Resulü'nün Siması

Bûsîrî, Allah Resulü'nün simasının güzelliğini dile getirmiş, Nâbî ise Allah Resulü'nün yanağını Kur'an'ın ilk ayetine benzetmiştir.

أَكْرَمُ بَخْلِقِ نَبِيِّ زَانَهُ خُلُقُ بِالْحُسْنِ مُشْتَمَلٍ بِالْبِشْرِ مُتَّسِمٍ

"Allah Resulü'nün yaratılışı ve güzel ahlakla süslenmesi, güzelliğin çepeçevre O'nu kuşatması ve çehresinin güzelliği Allah'ın bir ikramıdır." (B. 54)

Ârızî âyet-i ûlâ-yı kelâm-ı ezeli

Suhanı gâyet-i ma'nâ-yı kitâb-ı irşâd

"Allah Resulü'nün yanağı kelâm-ı ezelinin ilk ayetidir, sözleri de doğru yola götüren kitabın (Kur'an-ı Kerim'in) anlamının sonudur." (N. 33)

2.2.2.2. Allah Resulü'nün Boyu

Nâbî, Allah Resulü'nün kâd u kâmetini elife benzetir. Bûsîrî'nin na'tında bu konuda bir şey geçmemektedir.

Ey vücûdun güher-i kimme-i tâc-ı îcâd

Resm-i kaddün elif-i Fâtiha-i isti'dâd

"Ey varlığı yaratılış zirvesindeki inci olan Allah'ın Resulü, boyun hazırlık Fatiha'sındaki elife beziyor." (N. 90)

2.2.3. Karşılaştırma

Allah Resulü'nün maddi (beşerî) vasıfları; Allah Resulü'nün ahlakı ve Allah Resulü'nün şemai olarak iki ana başlık altında incelendi. Şiirlerde geçen Allah Resulü'nün ahlakı dokuz, şemai iki alt başlık altında değerlendirildi.

2.2.3.1. Ortak Yönler

Allah Resulü'nün maddi vasıflarından onun ahlakı ile ilgili iki şair arasında şu ortak yönleri görmekteyiz. Allah Resulü'nün güzel ahlak sahibi olması, en doğru karar verici olması, iyiliksever, kerem, vefa sahibi ve hamiyetperver olması, pak ve temiz bir soydan gelmekle vasıflandırılması her iki şairin na'tında işlenen ortak hususlardır.

Her iki şair tarafından Allah Resulü'nün güzel ahlak sahibi olduğunu dörder, doğru karar verici olduğunu birer, soyunun pak olduğunu birer beyitle dile getirmeleri de ortak yönlerindedir.

Allah Resulü'nün şemai konusunda her iki şairin birer konu ve birer beyitle temas etmesi başka bir ortak yön olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.3.2. Farklı Yönler

Allah Resulü'nün ahlakı ile ilgili iki şair arasında; Allah Resulü'nü, ümmetine olan sevgisi, heybet ve celalet sahibi olması, dünyaya önem vermemesi, güzel söz ve tatlı tebessümü ve askerî yönü ile sadece Bûsîrî tarafından vasıflandırılması her iki şair arasındaki temel farklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Allah Resulü'nün ahlakî vasıflarını Bûsîrî'nin dokuz alt başlıkta ve 21 beyit, Nâbî'nin dört alt başlık ve dokuz beyitte dile getirmesi de iki şair arasındaki farklardan birisidir.

Allah Resulü'nün şemai konusunda Bûsîrî'nin Allah Resulü'nü simasının güzelliği ile Nâbî'nin ise Allah Resulü'nü boyu ile methetmesi iki şair arasındaki farktır.

Sonuç

Bu çalışmada 1296 yılında vefat eden Bûsîrî'nin *Kasîdetü'l-Bürde* ismiyle İslam âleminde büyük bir şöhret yakalayan na'tı ile klasik Türk edebiyatında hikemî şiir ekolünün öncüsü kabul edilen ve 1712 yılında vefat eden Nâbî'nin divanında yer alan ilk na'tında geçen Allah Resulü'nün vasıfları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Allah Resulü'nün vasıfları manevi vasıflar ve maddi vasıflar şeklinde iki alt başlık altında şairlerin beyitleri üzerinde ele alınmıştır.

Nâbî, Allah Resulü'nün vasıflarını belirtirken felsefi konulara büyük önem vermiştir. Allah'ın ilk olarak Allah Resulü'nün nurunu yaratması, Allah'ın cemâl sıfatının bir tecellisi ve aynası olması, maddenin aslı olması, yaratılan bütün yaratılmışların aslı olması, varlıkların yaratılış sebebi olması gibi tasavvuf felsefesi konularına değinmiştir. Bununla beraber Allah Resulü'nün manevi rehber olarak vasıflandırma da Nâbî'nin na'tında dikkat çeken bir konudur. Nâbî, Allah Resulü'nü irşadın piri, bütün kâmil ruhların yardımcısı, irşad kutbu, irşad ülkesinin şahı gibi nitelemeler ile doğrudan tasavvufi konulara girmiştir.

Bûsîrî ise felsefi ve tasavvufi konulara girmeyerek daha çok Allah Resulü'nün maddi vasıflarına odaklanmıştır. Bûsîrî'nin na'tında görülen Allah Resulü'nün ümmetine muhabbeti,

heybet ve celaleti, zühdü, sözü, tebessümü ve bir komutan olarak askerî yönü Nâbî'nin na'tında dile getirilmeyen hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bûsîrî, Allah Resulü'nün vasıflarını belirtirken Allah Resulü'nü doğrudan belirtecek isim ve tamlamalardan kaçınmaya çalışmıştır. Allah Resulü'nün vasıflarını beyitte sebep sonuç ilişkisi üzerinde ifade etmeye çalışmıştır. Bu nedenle bir beyitte en fazla Allah Resulü'nün iki vasfını ifade edebilmiştir.

Nâbî ise Allah Resulü'nü methederken çoğunlukla kısa ve uzun tamlamaları kullanmıştır. *Nûr-ı pîşânî-i Âdem*, *Güher-i kân-ı kerem*, *Asl-ı ihsân-ı ni'am*, *'Ârife bahş-ı imcâd* gibi uzun tamlamalar ve *Nûr-ı rûhânî*, *Hayr-ı mahlûk*, *Rahmet-i âlemiyân* gibi kısa tamlamalar Nâbî'ye bir beyitte birçok Allah Resulü'nün vasfını sığdırmaya imkân sağlamıştır.

Yukarıda belirtilen tespitler doğrultusunda her iki şairin na'tında Allah Resulü'nün bazı evsafı tema olarak benzerlik göstermektedir. Ancak her iki şairin bu vasıfları dile getirmeleri kendi üslupları çerçevesinde olmuştur. Aynı zamanda her iki şair birbirinden farklı temalar üzerinde Allah Resulü'nü methettikleri tespit edilmiştir. Dolayısı ile incelenen her iki na't kapsamında Bûsîrî'nin Nâbî üzerinde bir etkisi olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Ağaoğlu, Sami. Musahip Mustafa Paşa Vakfı. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, (2004), 377-399.
- Armutçuoğlu, İlhan. *Kasîde-i Bürde*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2009.
- Bektaş, Ekrem. "Nâbî'nin Şiirlerinde Hz. Muhammed Sevgisi", *I. Kutlu Doğum Sempozyumu "Hz. Peygamber ve İnsan Sevgisi" Bildirileri Kitabı*, Ed: Musa K. Yılmaz, (Şanlıurfa: 20-22 Nisan 2007), 359-371.
- Bilkan, Ali Fuat. *Nabi Divanı*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2011.
- Bilkan, Ali Fuat. *Nâbî, Hayatı-Sanatı- Eserleri-Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 6. Baskı, 2018.
- Bûsîrî. *Dîvânü'l-Bûsîrî*. Şerh: Ahmed Hasan Besic. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Değirmençay, Veyis. "Nizâmî-i Gencevî'de Besmele, Hamdele ve Salvele", *A Journal of Iranology Studies*, 19, (2023), 27-39.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.
- el-'Ekrî, İbn 'Umâd. *Şezerâtü'z-Zeheb fi Ehbârî Min Zeheb*. 5. Cilt. Dimeşk: Darı İbnî Kesîr, 1399.
- el-Helu, Muhammed Yahya. *el-Bürdetu, Şerhen ve İ'raben ve Belağaten*, Dimeşk: Darı'l-Beyrûtî, 2005.
- el-Kayrevânî, İbn-i Reşîk. *el-'umdetû fi Mehasini's-Şi'rî ve Adabihî*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001.
- el-Nisâbûrî, Hâfiz ebî Abdullah el- Hâkim. *el-Mustedrek 'Ale's-Sehîheyn*, Mısır: Daru'l-Tesîl, 1435.
- el-Sefedî, Halil b. Aybek. *el-vâfi bi'l-vefeyât*. 3. Cilt. Beyrut: Daru'l- İhyâu't-turâsu'l- 'Erebî, 1420.
- Ertekin, Mehmet Zahir. *Dîwançeya Baqustanî (Metn û Lêkolîn)*, Van: Lorya, 2015.
- Ertekin, Nurettin. "Nazim û Şa'ir Mela Zahid Zeherî: Jîyan, Berhem û Kesayetîya Wî ya Edebî" *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, 11, (2020/1), 105-136.
- es-Süyûtî, Celalüddîn Abdürrahman. *Husnu'l Muhâdire fi Tarîh-i Mısır ve'l-Kâhire*. thk: Muhememd Ebü'l-Fedl İbrahîm. 1. Cilt. Mısır: Daru'l- İhyau'l-kütûbu'l-'Erebiyye, 1387.
- Fesâyî, Mansûr Ristgâr. *Envâ-i Şi'r-i Fârsî*. Tahran: İntişârât-i Nuvid, 1380.
- Firûh, 'Umer. *Tarihü'l-Edebü'l-'Erebî*. 3. Cilt. Beyrut: Daru'l-İlmî Li'l-Melayiyîn, 1989.

- Gökçeli, Kevser. "Hz. Peygamber'i Nâbî'nin dilinden okumak ve şiirlerinde geçen Esmâ-i Nebî'ye epitet kavramı açısından bakmak", *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(2022), 875-917.
- Hemevî, Yakût. *Mu'cemü'l-Büldan*. 2. Cilt. Tahran: Çap-i Ofset, 1965.
- Humâyî, Celaleddîn. *Funûn-i Belâgât û Sinâ'at-i Edebî*. Kum: Çaphâne-i Sitâre 1373.
- İbn Menzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrrem el-İfrikî el-Mısırî. *Lisânu l-Arab*. Beyrut: Dâru's-Sadr, 1993.
- İnanç, Abdurrahim. *Qesîdeya Burde*. Van: Peyvend, 2022.
- Kaplan, Mahmut. "Arşiv Belgelerine Göre Nâbî", *Vefatının 300. Yıldönümünde Şair Nâbî Sempozyumu Bildirileri*, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 439, Bilimsel Toplantılar: 58 2014),19-24.
- Kaplan, Mahmut. *Hikmet Şairi Yûsuf Nâbî*. Ankara: Şanlıurfa Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Şehir Kitaplığı Dizisi: 15, Tarihsiz.
- Karahan, Abdülkadir "Nâbî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nabi> (28.08.2024).
- Kaya, Mahmut. "Bûsîrî, Muhammed b. Saîd", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/busiri-muhammed-b-said> (26.08.2024).
- Mûbârek, Zekî. *el-Medâihu'n-Nebevîyye Fi'l-Edebi'l-'Erebî*, Mısır: Darü'l-Hüccetü'l-Beyda 1345.
- Nîkobaht, Nasır. *Envâ'-i Şi'r-i Fârsî*. Tahran: Semt, 1389.
- Özer, Ahmet. *Türk Edebiyatında Naatler*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2008.
- Pûlâtçeng, Hacer. "Berresi-yi Tetbiki Medâyih-i Nebevî Der Şi,'ri Sa'dî-i Şîrâzî û Kaside-i Burde-i Bûsîrî", *Heftemin Hümayış-i Pizuheşhay-i Zeban û Edebiyat-i Farsi*, 7, (1392), 304-315.
- Şahin, Ebubekir Sıdık. *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümelere, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997), VI.
- Şahin, İbrahim Halil. *Kaside-i Bürde, Kaside-i Bür'e ve Su Kasidesi (Metin-Mukayese-Tahlil)*, İzmir: İrfan Kültür Eğitim Derneği Yayınları, 1995.
- Yâkûb, Emil Bedî'. *el-Mu'cemu'l-mufasssal fi 'ilmi'l-'Arûzî ve'l-kâfiye ve funûni'ş-şî'rî*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1411.
- Yavuzer, Mehmet Şahin. "Bûsîrî'nin Kasîdetü'l-bürde'si ile Arif Nihat Asya'nın Naat Şiiri Üzerine Tematik Bir Karşılaştırma", *Gazi Türkiyat*, 33, (2023), 61-80.
- Yeniterzi, Emine. "Nâbî Dîvânı'ndaki İlk Na't-i Şerif". *Vefatının 300.Yıldönümünde Şair Nâbî Sempozyumu Bildirileri Kitabı*. Ankara: AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi, 2014.
- Zevârî, Ali b. Hasan. *Medihetnâme-yi Vahiy*. Kûm: Mecme'ê Zehâir-i İslâmî, 1394.